

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Ornamentiken på ett gotländskt hängsmycke

Rydh, Hanna

Fornvännen 23, 180-181

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1928_180

Ingår i: samla.raa.se

Övergå vi slutligen till frågan om gjutformens ålder i förhållande till den förmenta förebildens, så synes även därvidlag en god överensstämmelse råda. Boplatslagren vid Alpenquai ha enligt VIOLLIER börjat bildas omkring år 1200, och de på gjutformens andra sida utformade knivarna synas icke hindra att pjäsen hänföres till boplatsens tidigaste skede, och således samtidigt med eller omedelbart efter yxtypens begagnande i Sverige.¹ Visserligen torde yxan ha utformats senare än knivarna, ty det stycke, som burit ingötstrattarna, vilka tydligtvis ursprungligen funnits i spetsen på knivarna, har avknackats för att göra yxformen mera lätthanterlig, men helt naturligt kan tidsskillnaden mellan de bägge formernas tillkomst endast vara helt obetydlig.

Ivar Schnell.

Ornamentiken på ett gotländskt hängsmycke.

Ett gotländskt hängsmycke, som föll i min hand, då det för en tid sedan inkom till Statens Historiska Museum, tilldrog sig genast mitt intresse. Dess genombrutna yta utgör ett starkt upplöst gripdjursornament och det är genast tydligt, att det tillhör den ornamentalt slutna smyckegrupp, dit främst de dosformiga spännena höra.

Hängsmycket, vars ögla är bortbruten, påminner nämligen till hela sitt utseende om översidan på ett dosformigt spänne. Det är dock, från sett mittpartiet, uppdelat i fem fält i motsats till de nämnda spännenas fyra. För att komma underfund med, vart detta föremål ornamentalt må räknas, måste man att börja med betrakta de öglepartiet motsatta fälten. De båda fälten närmast ögla bestå vid första påseende snarast av ett slags gallerverk, och de övriga fälten äro tillräckligt upplösta redan de, för att man ett ögonblick skall bliva tvungen att betänka sig. Emellertid torde det vara påtagligt, att ornamenten i ett dylikt fält närmast hänför sig

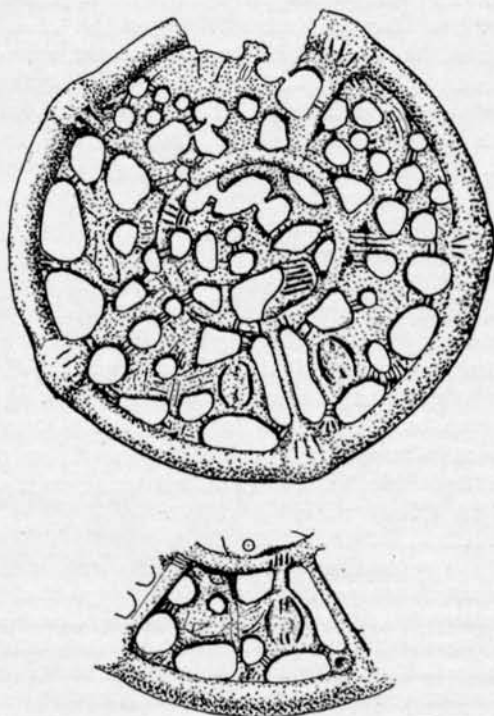

Fig. 90 och 90 a.

¹ DÈCHELETTE II sid. 260 f.

till motsvarande djurfigur på ett spänne som fig. 8 (övre bilden) i RYDH: *Dosformiga spännen*. Bäst framgår detta, om man betraktar det vänstra undre fältet i fig. 90, eller ännu bättre av fig. 90 a, som utgör den nedåtvända sidan av det högra undre fältet i fig. 90. Man ser i figurens vänstra övre hörn djurhuvudet med sin "nackflik", som snarast fått något av den bekanta trekantiga hattlika formen; jfr RYDH: a. a., fig. 11. Djurkroppens svängar motsvara ganska nära djurets i a. a. fig. 8. Då den högra bakre extremiteten kommit att nedflyttas till smyckets ytterkant, har för symmetriens skull ditsatts ett griparmslikt utsprång i fältets övre högra hörn.

Övergången från en sådan symmetrisering och till ett insättande av en mot andra sidan vänd djurfigur såsom i a. a. fig. 11 är icke lång; en missuppfattning av djurets bakparti såsom ett huvud ligger nämligen nära tillhands. Kanske har en växelverkan i ena eller andra riktningen i detta fall också ägt rum. Fälten närmast öglepartiet påminna mycket om exempelvis det i RYDH: a. a. fig. 14 avbildade sidofältet från ett dosformigt spänne, eller för att taga ett annat exempel spännet i a. a. fig. 24, typiskt såsom ett starkt degenererat gripdjursmotiv från en med här nämnda spännen sammanhängande grupp.

Smycket från Stava i Barlingbo, som sålunda torde härröra från tidig vikingatid, har genom fil. lic. O. Wennersten inkommit till Statens Historiska Museum, där det fått inventarienummer 17727.

Hanna Rydh.

Skånska gravstenar ur Majestatis verkstad.

På kyrkogården i Valleberga i Skåne ligga tvenne lockhällar till gravkistor (fig. 91 a-b). De i sandsten arbetade hällarna äro numera mycket nötta och de i tunn, graverande reliefteknik utförda figurerna svåra att urskilja. Under 1800-talets senare hälft kunde kompositionen tydligt ses, och vi äro därför Bruzelius tacksamma att han genom avbildningar bevarat dem åt eftervärlden (fig. 92 och 93).¹ Kring den mångprofilerade första hällens sidor (fig. 91 a) löper en repstav. Åtsidan visar en man i rikt veckad dräkt, i vänstra handen hållande en (ljus-)stav med krönande figur. Vid huvudets andra sida synes den från talrika skånska 1100-talsskulpturer välkända rosetten; däröver Gud faders ur molnen nedsträckta, välsignande hand samt ett kors. Den andra hällen (fig. 91 b och 93) visar en liknande, sammanträngd komposition. Inom en rundbåge, krönt av trenne minaretartade torn — det himmelska Jerusalem — är avbildad en man i nästan samma ställning och dräkt som föregående; vid sidan den omistliga rosetten. Såsom dödens övervinnare, symboliserande de kristnas hopp om uppståndelse, trampar han på tvenne figurer, möjligen män eller djävlar kring ett kors. Detta parti är emellertid så nött, och Bruzelius teckning så oklar, att jag icke vågar någon tydning. Till samma skola hör en defekt och mycket nött gravsten på kyrkogården i Fjelle (fig. 94).

¹ *Samlingar till Skånes historia, fornkonst och beskrivning 1873.*